

Ahmet YETİM

Türkiye’de Geri Dönüşüm Sektörü

Geri dönüşüm sektörü pek çok kişi tarafından: kullanılmış kutu, şişe, metal atık, pil, gazete vb. ürünlerin belirli yerlerdeki konteynırlarda toplanması olarak düşünülmemekte.

Ancak geri dönüştürme faaliyetlerinin esas olarak bu noktadan başladığının pek bilinmediği de bir gerçektir.

Yeniden değerlendirmeye tabi tutulan atıkların fiziksel yada kimyasal işlemlerden geçirilerek yeniden üretime kazandırılması işlemleri geri dönüşüm faaliyetlerini oluşturuyor.

Ekonomide tasarruf sağlayarak doğal kaynakların israfına engel olan bu faaliyet kolunun gelişmesi, firmalar açısından önemli bir iş alanı olmakla birlikte ülkeler açısından da çevre koruyucu maliyetleri azaltan bir faaliyettir.

Küresel üretim ve ticaretin hızla artması sonucunda dünya ikliminin aşırı ısınmaya başlaması çevre sorunlarında da belirgin bir artışa neden oldu.

Nüfusa paralel artan tüketim faaliyetleri ise ambalaj atıkları başta olmak üzere, metal, kağıt vb. atıkların geri dönüşümü konularını ön plana çıkarıyor.

Bu nedenle dünya ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de geri dönüşüm çalışmalarının ekonomideki önem ve ağırlığı giderek büyüyor.

Yeni bir uğraş alanı olması nedeniyle bu sektörde faaliyet gösterecek firmaların iş potansiyelinin yüksek olduğu sektörde kâr marjı da yüksek olduğu için son dönemlerde yatırım şirketlerinin ilgisinin artmasına neden oluyor.

Lisanslı çalışan işletme sayısının son üç yılda yüzde 70 artış gösterdiği sektörde önümüzdeki 5 yılda 50 milyar Dolarlık ticaret hacmine ulaşılması bekleniyor.

Bu nedenle çevre teknolojileri, atık yönetimi ve geri dönüşüm sektöründe faaliyet gösteren firmaların sayısı her geçen gün artıyor. 2007’de 140, 2008’de 135 işletme atık ve geri dönüşüm sektörüne yatırım yapmak için Çevre ve Orman Bakanlığı’ndan lisans almış durumda.

Toplanan atık miktarında Avrupa ülkeleri kadar olmasa da oldukça mesafe katedilen ülkemizde, sektörün gelecek yıllarda geri dönüşümü ucuzlatacak teknolojiler üretme ve atıkları yok etme işlemini pozitif endüstriye çevirerek elektrik, biyogaz gübre üretimine dönüştürmeye yönelik yatırımlara odaklanacağı tahmin ediliyor.

İkinci dünya savaşı sonrasında kaynak sıkıntısı olarak başlayan geri dönüşüm işlemlerinde özellikle demir, çelik, plastik, kağıt-karton gibi ürünlerin geri kazanılarak yeniden kullanıma sunulması mümkün oluyor.

Böylece doğal kaynak ve madenlerde yeni bir tüketim faaliyeti olmaksızın ekonomik işlerliğini yitiren ürünler yeniden kullanıma sokulurken çevre kirliliğinin de en aza indirilmesine katkı yapıyor.

Başta Amerika ve Almanya, İngiltere, Fransa gibi gelişmiş Avrupa ülkelerinde ikinci dünya savaşından bugüne yarım yüzyılı aşan bir süredir yoğunlaşan geri dönüşüm sektörü ülkemizde yaklaşık 20 yılı bulan bir geçmişe sahiptir.

Türkiye geri dönüşüm konusunda Avrupa'yı yakından takip ediyor. Özellikle akü, ambalaj, lastik ve metal geri kazanımı konusunda birçok uzman şirket bulunuyor ve bu şirketlere her yıl yenileri ekleniyor.

Bunda ülkemizde Avrupa Birliği normlarının çevre konusunda, yönetim tarafından başarıyla uygulanmış ve uygulanıyor olmasının büyük rolü var.

Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği'nin yayımlanması ile 1991 yılında başlayan geri dönüşüm süreciyle, özel sektöre piyasaya arz ettiği ürün atığının yeniden geri kazanımı konusunda zorunluluk getirdi.

Sektör bu tarihten sonra canlılık sürecine girdi, ancak sektör henüz olması gereken hedefin oldukça uzağında bulunuyor.

Ülkemizde yıllık endüstriyel atık miktarı toplamı 19 milyon ton olmasına rağmen tehlikeli atıkların usulüne uygun bertaraf oranı sadece yüzde 5'te kalıyor.

Geri dönüşüm sürecinde ekonomik olarak en fazla değere sahip olan ürünler arasında: demir-çelik, bakır, alüminyum, akü, pil, atık ambalaj, elektronik atıklar gibi metal atıklar yer alıyor. Ancak toplam geri dönüşümde metalin payı ise yüzde 4'te kalıyor. Geri dönüşüm sektörünün iş hacmi açısından en fazla faaliyet alanını hurda geri dönüşümcüleri oluşturuyor.

Yaklaşık 1 milyon civarında küçük ve büyük ölçekli işletmenin faaliyet gösterdiği sektörde, geçimini sağlayanların sayısı toplam nüfusun yüzde 3'ünü oluşturuyor.

Diğer bir önemli sektör olan gemi sökümünde Aliağa bölgesi, bünyesindeki 21 firma ile coğrafi konumun da etkisiyle Avrupa'nın liderliğine aday konumda bulunuyor.

Dünya ülkelerinde önümüzdeki 5-6 yıllık süreçte 200 milyon dwt geminin hurdaya ayrılacak olması, bu sektörün daha da büyümesinde etken bir güç olabilecek.

Metal geri dönüşümünün en yeni sektörü olan e-atığın gelişiminde ise dünyada her yıl üretilen 50 milyon ton civarındaki e-atığın önemli rol oynadığı görülüyor.

Ülkemizde yılda ortalama 1 milyon ton e-atık üretilmesine rağmen bunun ancak 20 bin tonluk kısmının değerlendirilebilmesi sektörün gelişime oldukça açık olduğunu da gösteriyor.

Ülkemizde geri dönüşüm sektörüne bakıldığında sektörün olması gereken hedeflerin çok altında kaldığı, her 20 atığın ancak birinin ekonomiye kazandırılabilirdiği görülüyor. Bunun en önemli nedenleri arasında; devlet ve yerel yönetimlerin geri dönüşüm sektörüne yeterli çalışma imkanı sağlayamaması, altyapı noksanlığı, geri dönüşümcülerin birarada çalışabileceği organize üretim bölgeleri kurulamaması, mevzuattan kaynaklanan engeller ilk sıralarda yer almaktadır.

Sektörde yer alan 1 milyona yakın işletmenin 5 milyon kişiye istihdam sağlamasına rağmen bunların yüzde 90'ının ruhsatsız faaliyet göstermesi, sektörün acil çözüm bekleyen sorunlarının bir an önce çözüme kavuşturulması gerektiğini de ortaya koyuyor. Üretim alanları açısından dağınık çalışan sektörde firmaların tek bölgede toplanması halinde sektörün güç ve sinerjisinin de birleşmesine zemin hazırlayacaktır.

Sektörün ithalat ve ihracatta karşılaştığı zorluklar ise bir başka sorunu oluşturuyor. Yaklaşık bir buçuk yıldır küresel kriz nedeniyle; yurt içinde azalan üretim kapasitesi, yurt dışında daralan ihracat pazarları sektörün geri dönüşüm kapasitesinin de gerilemesine neden oluyor.

Türkiye'nin AB çevre standartlarına geçmesi ve Kyoto Protokolü'nün gereklerini yerine getirmek için yaklaşık 140 milyar dolar gerektiği anlaşılıyor. Bu da, sektörde gelecekteki yeni iş hacmine işaret ediyor.

Dolayısıyla ülkemizde bundan sonra çevre dostu üretim, madencilik, geri dönüşüm sektörleri önem kazanacaktır. Bu kapsamda özellikle e-atık, hurda araçlar, demir-çelik, kağıt, lastik geri dönüşümü önem kazanacaktır.

Dolayısıyla kurumsal olarak çevre standartları alma ve uygulama konularında uzmanlara ihtiyaç artacaktır.

Bu nedenle Çevre ve Orman Bakanlığı koordinatörlüğünde sektörde nitelikli eleman yetiştirilmesine yönelik eğitim planlaması yapılmalıdır.

Geri dönüşebilen malzemelerin toplanması, toplumun her kesimi tarafından ticari olmaktan öte sosyal bir zorunluluk olarak kabul edilmeli ve halk bu şekilde eğitilmelidir. Bu hedefte başarılı olunduğu takdirde geri dönüşüm miktarının hızla yukarılara çıkması mümkün olacaktır.

Bugün ülkemizde hurda olarak kabul edilen birçok malzemenin yeterli miktarda toplanamaması nedeniyle ithalatçı konumunda olduğumuz dikkate alınırsa bu hedefe ulaşılmasının ne denli önem taşıdığı daha iyi anlaşılacaktır.

Ayrıca çöp yönetimi maliyetlerini tüketim mallarına dahil eden bir sistem kurulmalı, maliyet etkinliği artırılmalıdır. Bir an önce toplumsal seferberlik ilan edilerek geri atık kazanımının artırılması sağlanmalı, geri dönüşüm ekonomisine hızla işlerlik kazandırılmalıdır.

Kaynaklar:

- Dünya Gazetesi. 29.06.2009
- Ahmet YETİM, Tüketim Hızlı Geri Kazanım Faaliyetleri Yavaş Gidiyor